

een object of een handeling reëel wordt in de mate dat ze een archetype imiteert: het leven wordt 'werkelijk' wanneer het grondvormen of een begin herhaalt, dus wanneer men er –in moderne ogen –van afziet om 'zelf' te kiezen en te leven. In de film geven de 'huwelijks-scène' met de weduwe en de afscheidsscène geen uitsluitel over de mate van zelfreflectie of culturreflectie bij de teruggekeerde Ömer.

In Mevlüt, met Yusuf het minst uitgewerkte personage, portretteert Güney een opportunistisch en pervers gebruik van de traditie. Mevlüt komt terug in de stad Gaziantep en merkt dat er in zijn afwezigheid veel veranderd is, hij ziet de moderne etalages en affiches, de vrouwen in westerse kleding met hun andere omgangsvormen, en conformeert zich. Hij heeft zelf geen zin meer om zomaar zijn oude rol en verantwoordelijkheid op te nemen. Hij distantieert zich van de traditionele gebruiken en maakt ze belachelijk, evenwel zonder ze openlijk te confronteren. Güney toont hem in westerse interieurs, ruziënd met de broers van zijn verloofde over de restricties die haar vader het koppel oplegt, en bij een bordeelbezoek. Maar tegelijk toont de film hoe Mevlüt de traditie blijft gebruiken om zijn toekomstige vrouw, Meral, 'op haar plaats' te houden: 'Zodra ik vrij ben trouwen we. Ik zal de baas zijn in huis, mijn woord is wet. Als ik zeg dat iets zwart is, is het zwart. Er wordt niet met andere mannen gepraat, anders word ik heel boos. Je mag niet met andere mannen praten, alleen met je broers.

Wat ik zeg gebeurt. Ook geen gezeur over kleren en zo. Dan word ik heel boos. Je kleren en je gedrag bepaal ik. Begrepen?' Waarop de vrouw antwoordt: 'Wat zeg je dat mooi. Heb je dat in de gevangenis geleerd?'

Het vierde personage, Seyit, reist naar Konya, waar hij zijn vrouw Zine en zijn zoon heeft achtergelaten onder de hoede van zijn ouders. Zijn vader heeft tijdens Seyits verblijf in de gevangenis echter een bijvrouw genomen en zijn schoondochter op straat gezet. Seyit krijgt bij zijn thuiskomst van zijn moeder te horen dat Zine 'ons schande gebracht (heeft) en ons en jouw zoon in de steek heeft gelaten. Schaam je niet. Jij was gevangen en kon niets doen. Laat zij zich schamen.' Seyit verneemt dat Zine in de prostitutie beland was, dat haar eigen familie haar teruggehaald heeft en dat ze nu in haar ouderlijk huis opgesloten zit. In een brief schrijven haar broers: 'Ze zat in een bordeel in Sogukoluk. We hebben haar meegenomen en ze zal sterven.' Op de schande van de prostitutie en het eerverlies staat volgens het gewoonterecht inderdaad de 'doodstraf': in de traditionele orde is de controle over de vruchtbaarheid cruciaal voor het vormen van de familie en het uitzetten van de grenzen van verwantschap. Als een vrouw zich vrij kan bewegen is het niet meer mogelijk uit te maken wie de vader van de kinderen is die geboren worden. Overspel en prostitutie worden dus bestraft door echtgenoten, vaders of broers, met verstoting of met de dood. Seyit reist zijn vrouw en zoon achterna, naar een

bergdorp voorbij Dancak. Haar vader zegt tot Seyit: 'God zij met je. Als je hart week wordt, als je je (door Zine) laat ompraten, achtervolg ik je tot in het hiernamaals. God is mijn getuige. Onze eer is bezoedeld, jij moet hem terug zuiveren.' Zine heeft zich ondertussen, in de acht maanden dat ze op water en brood in een stal opgesloten zat, geketend als een hond, voorbereid op de dood. Ze weet dat Seyit haar moet doden, maar voelt bij de ontmoeting bij hem een twijfel die haar even hoop geeft. Het is inderdaad zo dat Seyit lijkt te aarzelen – in de film verbeeld in een scène waarin hij op de heenreis zijn uitgeput paard, mogelijk een symbool van archaische mannelijkheid, doodt. Seyit is niet meer de man die hij geweest is, enerzijds door de schande die zijn vrouw over hem heeft gebracht, maar ook door wat hij heeft doorgemaakt in de gevangenis en heeft gezien in de stad. Hij heeft te veel gezien om nog ongebroken in de traditie te staan, en de film suggereert dat hij Zines lot onrechtvaardig vindt. 'Ik word heen en weer geslingerd tussen medelijden en walging.' Maar Seyit is niet zover als zijn medegevangene Mehmet, die hem vraagt of hij van Zine houdt, en of hij zal doen wat 'zij' –de oudsten – van hem verwachten. Seyit kan zich nog niet voorstellen hoe hij buiten de traditionele mannenrol zou kunnen leven en ziet dus ook geen mogelijkheid om zijn vrouw te redden. Het medelijden opent niet op de 'moderne' mogelijkheid om de evidentie dat zijn vrouw gedood moet worden te bekritisieren. Hij kan

Yilmaz Güney is de acteurs- en regisseursnaam van Yilmaz Pütün. Hij werd in 1937 geboren uit een Koerdische familie in Yenice, een dorp bij Adana in Turkije. De vader van Yilmaz was een landloze boer die dankzij zijn praktisch inzicht en ervaring de rechterhand werd van de landeigenaar. Yilmaz ging na de dorpsschool naar een school in de stad. Nog tijdens zijn studies werkte hij als rondreizend operateur voor een film distributie-maatschappij, wat hem in staat stelde veel te reizen en veel films te zien. In 1955 publiceerde hij een artikel dat beschouwd werd als communistische propaganda. Hij werd veroordeeld tot een gevangenisstraf en verbanning, dook twee jaar onder, maakte dan carrière als acteur en studeerde tot 1959 aan de rechtsfaculteit in Ankara en aan de economische faculteit in Istanbul. Güney heeft naast en door elkaar een loopbaan in de film en in de politieke wereld opgebouwd. Hij schreef romans, novellen, gedichten en politieke manifesten en was actief als acteur, scenarioschrijver, regisseur en producer. Hij werd herhaaldelijk veroordeeld voor zijn politieke activiteiten: tien jaar gevangenis om 'met gewapend verzet het staatsbestel te willen veranderen', negentien jaar op beschuldiging van moord op een rechter, twintig jaar voor andere dossiers. Eén van de veroordelingen betrof een telegram naar het festival van Valladolid waarvan de laatste zin in het Koerdisch was geschreven. Hij werd er op die basis van beschuldigd lid te zijn van een afscheidingsbeweging. Dit gaf hem de mogelijkheid het statuut van politiek vluchteling aan te vragen in het buitenland. Bij een verlof uit de gevangenis in 1981 vluchtte hij met vrouw en kinderen naar het buitenland. Tot zijn dood in 1984 heeft hij in Frankrijk en Zwitserland gewoond en gewerkt. Güney heeft Yol (De weg) geschreven en gemaakt vanuit de gevangenis en na zijn vlucht naar het buitenland gemonteerd. De film werd het eerst vertoond op het festival van Cannes in 1982 en is tot op heden in Turkije verboden.